

29.1.09

Sisäasianministeriö
Maahanmuutto-osasto
PL 26
00023 VALTIONEUVOSTO

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE ERÄIDEN TEHTÄVIEN SIIR- TÄMISTÄ MAAHANMUUTTOVIRASTOLLE KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston lausuntopyyntö 19.12.2008 (SM 123:00/2008)

Sisäasianministeriö on pyytänyt vähemmistövaltuutetulta lausuntoa koskien hallituksen esitystä lainsäädännöksi, jolla siirrettäisiin eräät tehtävät Maahanmuuttovirastolle. Vähemmistövaltuutettu esittää lausuntoaan kunnioittavasti seuraavaa:

YLEISTÄ

Esityksellä annetaan Maahanmuuttovirastolle toimivalta turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta, ulkomaalaisten säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanosta.

Maahanmuuttohallinnon keskittäminen yhden keskusviraston alaisuuteen yhdenmukais-
taa ja tehostaa Maahanmuuttoviraston menettelyjä ja asiakaspalvelua. Vastaanoton ja päätöksen teon keskittämisellä samalle virastolle saattaa toisaalta syntyä ongelmia oikeusturvan, luottamuksellisuuden ja läpinäkyvyyden osalta. Hallintoa uudistettaessa on varmistuttava siitä, ettei ulkomaalaisen oikeusturva vaarannu kansainvälistä suojelua koskevan päätöksenteon, turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja säilöönottoyksikön siirtyessä saman viraston alaisuuteen.

Lakiesityksen mukaan myös vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta vastaava henkilöstö, joka tällä hetkellä työskentelee sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastolla, siirretään Maahanmuuttovirastoon. Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrä on vuodesta 2008 lähtien kasvanut huomattavasti. Ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten hakijoiden määrä on jopa kuusinkertaistunut verrattuna aiempiin vuosiin. Vastaanoton ohjaukseen ja hallintaan tulee varata riittävät resurssit, jotta vastaanoton toimivuus ja tehokkuus pystytään takaamaan.

Pykäläkohtaiset kommentit

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999)

6 § Sisäasianministeriön ja Maahanmuuttoviraston tehtävät

Pykälässä määrätään turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjaus ja suunnittelu sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpano Maahanmuuttovirastolle, joka on myös päätöksentekijä. Vastuu oikeusturva- ja läpinäkyvyyssongelmien ennaltaehkäisystä on sisäasiainministeriöllä, jolle lakiesityksen mukaan kuuluu turvapaikanhakijoiden vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, seuranta ja yhteensovittaminen. Ongelmien välttämiseksi on kiinnitettävä huomiota lain riittävään ohjeistukseen sekä ministeriön, Maahanmuuttoviraston ja vastaanotokeskusten väliseen selkeään työnjakoon.

Hallinnon keskittämisen riskinä saattaa olla vastaanotokeskuksen henkilöstön samais-tuminen päätöksentekijään, jolloin ammatillinen salassapitovelvollisuus ja lojaalius työnantajaa kohtaan voivat joutua ristiriitaan. Ongelmatilanteita voi syntyä esimerkiksi jos vastaanotokeskuksesta annetaan virastolle päätöksen kannalta oleellisia tietoja ilman, että siitä syntyy asianosaiselle itselleen julkisia dokumentteja. Hakijalla on menettelyssä oikeus tietää päätökseen vaikuttavat asiat. Myöskään viranomainen ei saa esimerkiksi li-säselvityksiä hankkiessaan paljastaa turvapaikanhakijaa koskevia tietoja – kuten kidutus-kokemuksia tai traumoja – vastaanotokeskukselle rikkomatta luottamuksellisuutta.

Vastaanotokeskuksissa työskentelee vakinaisten ohjaajien lisäksi sosiaalityöntekijöitä ja terveydenhoitajia. Sekä turvapaikanhakijoiden terveys- ja sosiaalipalvelujen ammatilli-suus että oikeusapupalveluiden riippumattomuus tulee säilyttää tulevaisuudessakin. Oh-jaavana periaatteena tulee olla asiakkaan etu ja hyvinvointi. Erityisesti yksintulleiden ala-ikäisten hakijoiden kohdalla on säilytettävä lastensuojelullinen ote.

35 § Rekisterinpitäjät

Ehdotetun pykälän mukaan asukasrekisterin päävastuullinen rekisterinpitäjä on Maa-hanmuuttovirasto, joka vastaa myös valtakunnallisen osarekisterin ylläpidosta. Vastaa-ntokeskuksen osarekisterin ylläpidosta vastaa asianomainen vastaanotokeskus. Salassa-pitovelvoitteen käytännön toteuttamisen mahdollisuus on turvattava tilanteessa, jossa suurella määrällä ihmisiä on mahdollisuus käyttää rekistereitä. On pohdittava, mitä tieto-ja rekisteriin saa laittaa; esimerkiksi vastaanotokeskuksen henkilökunnan arvioita vai-non vaarasta tai hakijan iästä käytöksen perusteella ei tulisi kirjata rekisteriin, josta tietoa voi kulkea Maahanmuuttovirastoon.

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä (116/2002)

2 § Säilöönottoyksikkö

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja läpinäkyvyyteen liittyvät seikat korostuvat kun kyse on suljetun säilöönottoyksikön toiminnasta ja hallinnosta. Hallinnonsiirron yhtey-dessä tulee turvata riippumattomien ulkopuolisten tahojen, kuten lakimiesten ja alaikäis-

ten edustajien pääsy yksikön tiloihin, riippumattomat oikeusapupalvelut sekä riittävät terveyspalvelut.

3 § Kehittäminen, ohjaus ja valvonta

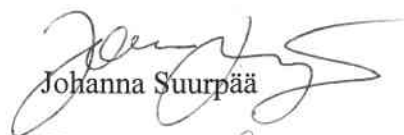
Lakiin ehdotetaan kirjattavaksi, että ”säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta vastaa Maahanmuuttovirasto.” Esitystekstin perusteella jää epäselväksi, mikä käytännössä tulee olemaan viraston rooli ja mikä on tämän ohjauksen ja valvonnan sisältö. Mikäli Maahanmuuttovirasto nimittää säilöönottoyksikön johtajan tai tulee osallistumaan muihin henkilöstövalintoihin, saattaa sillä olla vaikutusta yksikön työskentelytapoihin. Tällä hetkellä isolla osalla säilöönottoyksikön työntekijöistä on sosiaalityön tausta ja myös maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä on runsaasti. Säilöönottoyksikön ohjaajien koulutus- ja kulttuuritaustat ovat saaneet myönteistä palautetta paitsi suomalaisilta pakolaisjärjestöiltä myös Kidutuksen vastaiselta komitealta CPT:ltä, joka on nähnyt niiden vaikuttavan myönteisesti säilön asukkaiden hyvinvointiin ja yksikön ilmapiiriin. Hyvistä käytännöistä on syytä pitää kiinni hallinnonsiirron jälkeenkin.

CPT kehotti raportissaan Suomea kiinnittämään huomiota siihen, että säilöönottoyksikön toimintaa monitoroidaan tehokkaasti. Valvovan tahon tulisi vierailla yksikössä säännöllisesti ja ilman ennakkoilmoitusta. Valvovan tahon edustajalla tulisi olla mahdollisuus haastatella säilöönottoyksikön asukkaita ilman ulkopuolisten läsnäoloa sekä tehdä rajoituksetta heidän olosuhteitaan koskevia kysymyksiä.

Lopuksi

Vähemmistövaltuutettu korostaa, että tilanteessa, missä turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja päätöksenteko keskitetään samaan virastoon, on ensiarvoisen tärkeää turvata järjestelmän läpinäkyvyys ja tehokas ulkopuolinen valvonta.

Vähemmistövaltuutettu

Johanna Suurpää

Ylitarkastaja

Päivi Keskitalo